

мотивационной сферы студентов к учебно-профессиональной деятельности // In: Aktualne naukowe problemy. Rozpatrzenie, decyzja, praktyka (Miżnar. nauk.-prakt. Konf.), 29.06.2014, – Вроцлав, Польша. Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/5002/>

5. Система детского музыкального воспитания Карла Орфа // под. ред. Л. А. Баренбойма. – Л-д: Музыка, 1970. – 160 с.

6. Сохор А. Н. Музыкальная культура общества / А. Н. Сохор // Вопросы социологии и эстетики музыки: в 3 т. – Т. 1. – Л.-М.: Музыка, 1980. – 296 с.

7. Судзуки Синити. Возвращенные с любовью: Классический подход к воспитанию талантов. – М.: Попурри, 2005. – 192 с.

BIBLIOGRAFIYA

1. Belaya N. L. Ansamblevoye muzitsirovaniya: v sushchnosti ponyatiya // Nauchnyye zapiski [Nezhinskogo gosudarstvennogo universiteta im. Nikolaya Gogolya]. Psikhologo-pedagogicheskiye nauki. – 2014. – № 2. – S. 40–46. – Rezhim dostupa: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2014_2_9.

2. Koehn N. G. Funktsii sol'fedzhio v formirovanii navykov samostoyatel'nogo muzitsirovaniya studentov muzykal'no-pedagogicheskogo uchebnogo zavedeniya / Vestnik PGPU im. K. D. Ushinskogo. Spetsvyпуск. Khudozhestvennoye obrazovaniye: sovremennoye sostoyaniye i perspektivy razvitiya. – Odessa, 2007. – CH. 2. – S. 45–51.

3. Lyashenko U. V. Vokal'nyy ansambl' v sisteme professional'nogo obucheniya (zadachi i problemy prepodavaniya) // Sbornik nauchnykh trudov. –

Lugansk: Izd-vo LNU im. Tarasa Shevchenko. – S. 105 –114.

4. Malakhova N. A. ansamblevoy muzitsirovaniye kak sredstvo optimizatsii motivatsionnoy sfery studentov k uchebno-professional'noy deyatel'nosti / In: Aktualne naukowe problemy. Rozpatrzenie, decyzja, praktyka (mezhdunar. Nauchno-prakticheskoy. Konf.), 29.06.2014 – Vrotslav, Pol'sha. Rezhim dostupa: <http://elibrary.kubg.edu.ua/5002/>

5. Sistema detskogo muzykal'nogo vospitaniya Karla Orfa // pod. red. L. A. Barenboyma. – L-d: Muzyka, 1970. – 160 s.

6. Sokhora A. N. Muzykal'naya kul'tura obshchestva // Voprosy sotsiologii i estetiki muzyki: v 3 t. –T. 1. – L.-M.: Muzyka, 1980. – 296 s.

7. Sudzuki posineniya. Vrashchennyye s lyubov'yu: Klassicheskiy podkhod k vospitaniyu talantov / posineniya Sudzuki. – M.,\): Popurri, 2005. – 192 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАН Чжун – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: керівництво шкільними музичними ансамблями.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

WONG Chzhun – Postgraduate Student of the Department of Musical Art and Choreography, Pivdennoukrayinskyi K. D. Ushynskiy National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: management of school music ensembles.

УДК 373.5.016:811.161.2 (07):[811.161.2]

ГАМЗА АННА ВОЛОДИМИРІВНА –

аспірант кафедри теорії та методики початкового навчання

Рівненського державного гуманітарного університету

e-mail: nyse4kaa@mail.ru

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ОПИСОВОЇ ФУНКЦІЇ ДІЄСЛОВА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Формування текстотворчих умінь у молодших школярів є важливим аспектом у початковій ланці освіти, оскільки пріоритетними завданнями розвитку мовлення дитини є, перш за все, накопичення лексичного запасу, вміння аналізувати навчальні тексти та на основі прикладу відображати висловлення власних думок в усному та писемному мовленні. Відповідно до Державного стандарту змісту, обсягу й рівня освіти в початкових класах зазначимо, що

мовлення є втіленням, реалізацією системи мови, яка виявляє себе тільки у мовленні і тільки через нього виконує своє комунікативне призначення. Якщо мова – це засіб спілкування, то мовлення – вироблений цим засобом спосіб спілкування, якому властиве логічне та послідовне висловлення думок, наслідком чого є текст [7, с. 67].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про багатоаспектність вивчення питання розвитку мовлення, зокрема у руслі процесу текстотворення: лінгвістичний аспект

(Л. А. Булаховський, В. О. Горпинич, І. І. Ковалик, М. Я. Плющ, В. М. Русанівський); психологічні засади розвитку мовлення (Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв, О. Лурія, В. Я. Ляудис, І. П. Негурэ, І. Синиця); накопичення лексичного запасу молодшими школярами (Л. Варзацька, Н. Гавриш, Н. Голуб, Л. Кулибчук, Л. Мацько); комунікативний аспект вивчення мови (М. Вашуленко, Л. Варзацька, В. Мельничайко, М. Пентиліук); розробка мовного компоненту загальноосвітньої підготовки учнів (О. Біляєв, М. Вашуленко, К. Пономарьова, Н. Сіранчук, М. Пентиліук, М. Рамзаєва, О. Хорошковська, Н. Пашківська); мовленнєвий розвиток молодшого школяра (Л. Кулибчук, Н. Сіранчук, М. Наумчук, Г. Передрій, В. Шляхова, Н. Голуб, Н. Гац, В. Собко,); культура мовлення (Н. Бабич, Б. Головін, Л. Мацько).

Мета статті – визначити основні елементи описової функції дієслова у процесі формування текстотворчих умінь у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дисертаційному дослідженні Чепелюк Н. І. визначено що всі освітні реформи є актуальними на сьогодні, адже стандартизація освіти – невід’ємний процес формування особистості молодшого школяра, а тому «кожен учень початкової школи повинен вміти точно та аргументовано доводити свою думку, підтверджувати її окремими фактами та грамотно оперувати писемним мовленням, зважаючи на стилістичне оформлення і коригування дій, які притаманні окремому предмету висловлювання» [10, с. 18].

Такий підхід у методиці викладання української мови щодо умінь будувати тексти дає підстави зробити припущення про процес текстотворення, як невід’ємний компонент розвитку мовлення молодшого школяра. Науковцями виділено педагогічні основи щодо означеного процесу, проте, інноваційні наукові ідеї вимагають чіткого пояснення основних аспектів формування дитячого мовлення з методичної точки зору.

Насамперед, щоб навчити дитину коректно висловлювати свою думку, потрібно розширити її лексичний запас слів, адже на сьогодні складним питанням є прочитування дітьми навчальних текстів, кількість яких зводиться до мінімуму, запам’ятовування віршів, написання слів у спеціальні мовленнєві щоденники «Словничок школяра». У процесі текстотворення та збагачення словника, важливу роль відіграє вивчення дієслова та застосування його формотворчих та словотворчих форм у навчальних текстах. Аналіз чинних програм 1–4 класів дає підстави

стверджувати, що перед молодшими школярами постає вимога оперувати дієсловами відповідно до завдань мовного та мовленнєвого характеру, а також використання їх у повсякденному мовленні [8, с. 49]

Спираючись на висловлене раніше, можемо стверджувати, що дієслово є тим невід’ємним компонентом речень або ж тексту, яке відображає дію, яку виконує предмет чи особа, а також сприяє вираженню головної ідеї всього тексту. Ступінь конкретизації й усвідомлення дії, позначуваної дієсловом, тим виразніший, чим більша кількість послідовності дій, які виконує особа чи предмет. Дія є показником існування власне предмета чи явища, їх аналізатором, відображеним одиницею мови. Кожен предмет або явище має свій набір чітких дій, які спрямовані на оволодіння учнем мовленнєвої грамотності та правильного відображення структури тексту залежно від стилю мовлення [1, с. 45]. Такі ознаки сприяють формуванню відповідних лексико-семантичних груп слів, які становлять семантичну основу дієслова як частини мови.

У лінгвістичній та методичній літературі існує декілька трактувань дієслова, як важливого компоненту розвитку мовлення молодшого школяра: це одна з периферійних частин мови, яка позначає дію предмета, має зумовлені опорним іменником словозмінні морфологічні категорії числа й часу та може виконувати комунікативну функцію мови залежно від теми або входити до складу комплексної теми [2, с. 121]; частина мови, що виражає постійну (статичну) дію предмета, граматично виявлену в категоріях особи, числа та часу [6, с. 171]; частина мови, що означає постійну, непроцесуальну дію предмета [7, с. 140]; частина мови, що виражає статичну дію предмета і сполучається з іменником, узгоджуючись з ним у роді, часі і числі. Відповідає на питання *що робити? що зробити?* [5, с. 140].

Починаючи з 1-2 класів систематично проводиться робота над словами – назвами дій, які своїм лексичним значенням істотно відрізняються від іменників та прикметників. У цей час важливо, щоб учні помічали зв’язок між тим, що слово називає дію і відповідає на питання *що робить? що роблять?*. Наприклад, *що робити? – мити, що зробив? – помив, що роблять? – мють, що робитимуть? – митимуть*. Вивчаючи дієслово як компонент важливого процесу вивчення української мови, варто стимулювати увагу молодших школярів на називанні дій у процесі їх власного мовлення, вираження думки, подій, які відбувались чи ж відбуватимуться у майбутньому. Такий процес допоможе

проаналізувати логічність, послідовність висловлювання молодшого школяра.

У період вивчення дієслова у 2 класі, необхідно навчити дітей правильно оперувати питаннями дієслівного характеру, відповідно до стилю та часових форм дієслова. Коли молодші школярі знайомляться з текстом як процесом мовлення людини і вчать створювати власні короткі тексти чи то в усному чи писемному мовленні, то варто зосередити їх увагу на одноманітності вживання часової форми протягом усього тексту, тобто якщо учень почав писати про осінь у минулому часі, то він повинен використовувати дієслівні форми тільки минулого часу у даному тексті. Наприклад, *настала, пожовкли, відлетіли, пішли, розфарбувала*. Дотримання такої послідовності у висловлюванні надасть тексту логічності, правильності та допоможе уникнути багатьох помилок серед учнів 2-х класів.

Роботу над формуванням текстотворчих умінь та використання дієслів у тексті варто розпочинати у 3 класі з аналізу тексту. Наприклад:

Прийшла весна-красна. Гріє лагідне сонечко. Птахи весело щебечуть на гілках. Вони радіють потеплінню. Крізь вологу землю пробивається трава. На деревах набухають бруньки. Вони перетворюються на зелені листочки.

- Про що цей текст?
- Визначте основну думку тексту.
- Підберіть заголовок до тексту із запропонованих: «Весна», «Весняне потепління», «Теплий подих весни».
- Знайдіть дієслова теперішнього часу.

Закріпленню отриманих знань у процесі виконання означених завдань сприятимуть наступні вправи:

- а) змініть дієслова теперішнього часу на минулий час;
- б) позначте закінчення у дієсловах: *прийшла, щебечуть, пробивається*.
- в) складіть два речення з дієсловом *щебетати*, одне з яких має містити елементи наукового стилю.

Систематична робота над дієсловами у тексті показує зростання динаміки вивчення дієслова як частини мови, формування умінь змінювати дієслова за часами та особами, вживання дієслівних форм в реченнях та зв'язних висловлюваннях, складання текстів з зазначеними вчителем дієсловами, робота над деформованим текстом, переконструювання навчальних текстів шляхом заміни дієслівних форм, відповідно до поставленого завдання.

Аналіз методичної літератури свідчить про важливість використання дієслівних форм у різних стилях мовлення. Усім стилям мови притаманне вживання дієслів та відображення

чіткої послідовності дій певного предмету чи явища. Розглянемо вживання дієслів у текстах художнього стилю (3 клас).

Перший сніг

Перший сніг упав на землю. Він найбіліший. Сніг цей неначе звучить м'якою, ліричною мелодією. Він пробуджує радість. Зима почалася!

Після ознайомлення молодших школярів з текстом звертаємо їх увагу на визначення структури висловлювання та стилю мовлення. Учням можна запропонувати наступні вправи щодо формування умінь текстотворення:

- з'ясуйте стиль запропонованого вам тексту;
- визначте змістові зв'язки щодо зв'язності речень у тексті;
- поділіть текст на логічно-завершені частини;
- закінчте текст власними міркуваннями;

Що ж стосується вживання дієслів у тексті, то важливими будуть завдання:

- випишіть дієслова минулого часу;
- складіть речення із дієсловом «пробуджує»;
- доберіть синоніми до слова «упав».

Паралельно з художнім стилем покажемо застосування дієслів у текстах наукового стилю (3 клас).

Конвалія – це невелика рослина роду багатолітніх трав, родини лілейних. Вона виростає до 30 сантиметрів заввишки, має довге та широке листя. Коли ця квітка цвіте, то на стебліні з'являються білі невеличкі квіти. Росте конвалія в лісі, любить затишні тіністі місця, цвіте в нашої місцевості на початку травня.

Реалізації формуванню текстотворчих умінь сприяють наступні вправи:

- про що цей текст?
- визначте стиль навчального тексту;
- запропонуйте заголовки;
- визначте дієвідміни кожного з дієслів, поданих у тексті;
- підберіть антонім до слова «любить»;

Варто зазначити, що специфіка роботи над такими текстами полягає у формуванні умінь чітко розрізняти тексти обох стилів, вміти застосовувати дієслова залежно до стилю мовлення та поставленого вчителем завдання, а також створювати власні зв'язні висловлювання у яких прослідковується лінія послідовного опису дій предметів чи явищ.

Аналіз отриманих експериментальних результатів дослідження засвідчує актуальність використання якомога більшої кількості дієслів для вираження чіткої картини існування та важливості того про що говориться.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Працюючи над навчальними текстами, молодші школярі отримують знання про дієслово як морфологічну одиницю мови, збагачують

власні тексти різними дієслівними формами у певних часових реалія, а також збагачують свій лексичний запас чим забезпечують реалізацію комунікативної функції мови як основу побудови всього курсу «Українська мова» та процесу текстотворення у початкових класах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Анікієнко І. Г. Значення дієслова і комунікативний зміст висловлювання / І. Г. Анікієнко, Л. Д. Дяченко // Мовознавство. – 1985. – № 1. – С. 43–46.
2. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969. – 140 с.
3. Варзацька Л. О. Навчання мови та мовлення на основі тексту / Л. О. Варзацька. – К.: Рад. школа, 1986. – 105 с.
4. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі : навч. – метод. пос. для студ. вищ. навч. закладів / М. С. Вашуленко. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
5. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови / За ред. І. Р. Вихованця. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
6. Плющ М. Я. Граматика української мови: Морфемика. Словотвір. Морфологія: Підручник / М. Я. Плющ. – К.: Вища школа, 2005. – 286 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти». – Київ: МОН. – 2011.
8. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класів. – Київ: Початкова школа. – 2013. – 432 с.
9. Собко В. А. Формирование у учащихся начальных классов умений составить тексты описания: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02. / В. А. Собко. – Киев. гос. пед. ин-т им. А. М. Горького, 1989. – 25 с.
10. Чепелюк Н. І. Збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02. / Н. І. Чепелюк; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2001. – 20 с.

BIBLIOGRAPHY

1. Anikienko I. G. Znachennia dieslova i komunicativnuyi zmist vuslovluvannia / I. G. Anikiyenko, L. D. Diachenko // Movoznavstvo. – 1985. – № 1. – P. 43–46.

2. Bilodid I. K. Suchasna ukrainska literaturna mova: Morfologiya / Za zah. red. I. K. Bilodida. – K.: Naykova dumka, 1969. – 140 s.

3. Varzacka L. O. Navchannia movu ta movlennia na osnovi teksty / L. O. Varzacka. – K.: Rad. shkola, 1986. – 105 s.

4. Vashulenko M. S. Metoduka navchannia ukrainckoi movu v pochatkoviyi schooli: navch. – metod. pos. dlia stud. vushch. navch. zakladiv / M. S. Vashulenko. – K.: Litera LTD, 2011. – 364 s.

5. Vuhovanec I. R. Teoretucha morfologia ukrainskoi movu / Za. red. I. R. Vuhovancia. – K.: Univ. vud-vo «Pulsarun», 2004. – 400 s.

6. Plushch M. A. Gramatika ukrainskoi movu: Morfemika. Slovtvir. Morfologia: Pidruchnik / M. A. Plushch. – K.: Vushcha shkola, 2005. – 286 s.

7. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainu «Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu pochatkovoї zagal'noi osvitu» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «About Claim of State Standart of Primary General Education»]. – Kyiv: MON. – 2011.

8. Programy dlia serednikh zahalnoosvitnikh shkil 1–4 clasiv [The Curriculum for 1-4 classes of Secondary Schools]. – Kyiv: Pochatkova shkola. – 2013. – 432 s.

9. Sobko V. A. Formirovanie v uchashchuhsia nachalnuh klassov umeniy sostavit tekstu opisania: avto-ref. dus. na zdobuttia stupenia kand. ped. nauk: 13.00.02 / V. A. Sobko. – Kiiiev. hos. ped. in-t im. A. M. Horkoho, 1989 – 25 s.

10. Chepeluk N. I. Zbahachennia slovnikovoho zapasu uchniv pochatkovuh klasiv dieslivnumu formamu: avto-ref. dus. na zdobuttia stupenia kand. ped. nauk: 13.00.02 / N. I. Chepeluk, Pivdennoukr. derj. ped. un-t im. K. D. Ushunskoho, 2001. – 2001. – 20 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГАМЗА Анна Володимирівна – аспірант кафедри теорії та методик початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: дослідження формування процесу текстотворення у молодших школярів у процесі вивчення дієслова.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GAMZA Hanna Volodymyrivna – Postgraduate Student of the Department of Theory and Methodology of Primary Education, Rivne State Humanitarian University.

Circle of scientific interests: studying of formation of text creativity of primary school pupils in the process of learning of the verb.